

Ks. Adam Adamski *CO*r

FENOMEN ODRODZENIA W POLSCE
SIÓSTR MAGDALENEK OD POKUTY JAKO PRZYKŁAD
PRZYSTOSOWANEJ DO WSPÓŁCZESNOŚCI
ODNOWY ŻYCIA ZAKONNEGO

Odrodzenie w Polsce Sióstr Magdalenek od Pokuty¹ jest prawdziwym fenomenem. Mówiąc tutaj o *fenomenie*, chcemy podkreślić niezwykłość faktu niebywałego wprost rozwoju omawianej wspólnoty zakonnej w miejscu i czasie, gdy inne wspólnoty życia konsekrowanego borykają się z wieloma poważnymi problemami wynikającymi głównie z braku nowych powołań i tym samym niemożliwością realizowania wielu dotychczas podejmowanych zadań. Tytułem wstępu dość powiedzieć, że wspólnota Sióstr Magdalenek od Pokuty po II wojnie światowej (1945 r.) liczyła zaledwie 5 sióstr (z których jedna zmarła na tyfus już we wrześniu 1945 r.), które w skutek zniszczeń

¹ Nazwa ta jest wymieniana w *Dyrektorium* jako potoczne określenie Zgromadzenia Sióstr św. Marii Magdaleny od Pokuty, które bierze początek z Zakonu Świętej Marii Magdaleny od Pokuty, powstałego w XIII w. Zob. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Świętej Marii Magdaleny od Pokuty*. Lubań 1995 I,1.3; *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr św. Marii Magdaleny od Pokuty*. Lubań 1995 p. 1.

wojennych zostały pozbawione swojego klasztoru². Obecnie wspólnota liczy 58 sióstr pracujących na dziewięciu placówkach. Oznacza to ponad dziesięciokrotny wzrost liczebny, na przestrzeni zaledwie kilkudziesięciu lat. Warte podkreślenia jest również to, że okres szczególnego rozwoju przypada na ostatnie trzy dekady, dzięki czemu średnia wieku sióstr nie przekracza obecnie 40 lat³.

Początki Zakonu na Dolnym Śląsku sięgają XIII w., kiedy to powstał pierwszy konwent Magdalenek w Nowogrodźcu (między 1227 a 1247)⁴. Powstanie klasztoru w Lubaniu (8 stycznia 1320 r.) wpisuje się w historię licznych fundacji pokutnych, które miały być zadośćuczynieniem za łamanie praw Bożych w czasie bratobójczych walk w rodzinie Piastów w XIII w. Jej fundatorem był książę Henryk I⁵. Swoje bardzo trudne lata Zakon przeżywał w czasie wojen husyckich i reformacji (XV-XVI w.), kiedy to był wiele razy burzony i palony, a siostry mordowane lub zmuszane do ucieczki (w 1595 r. w klasztorze było już tylko 8 sióstr)⁶. W XIX w. w czasie przymusowej sekularyzacji przeprowadzanej przez rząd pruski, klasztor ocalał dzięki temu, że siostry prowadziły wybudowany własnym kosztem szpital i zorganizowały szkołę dla dzieci katolickich. Te nowe zadania apostolskie mogły podjąć po uzyskaniu dyspensy od papieża Piusa VII w 1817 r⁷. Ze względu na prowadzone dzieła i reformę prawa kanonicznego (1917 r.) siostry opracowały nowe konstytucje, które zostały zatwierdzone w 1930 r. i uzyskały zgodę Stolicy Apostolskiej na zmianę ślubów uroczystych na proste oraz klauzury papieskiej większej na mniejszą⁸. Ostatnim wielkim ciosem był okres II wojny światowej, kiedy to hitlerowcy pozbawili siostry dochodów z majątków, a w klasztorze urządzili szpital wojskowy oraz czas bezpośrednio po niej następujący, kiedy siostry uciekły przed wojskami radzieckimi, a klasztor został spalony⁹.

² *Sprawozdanie o stanie Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty od 1945 roku do 31.03.1994*. Lubią 1994 s. 1 (Materiał przygotowany dla Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, mps. Archiwum Domu Generalnego w Lubaniu, dalej: ADG).

³ *Tamże*. s. 2.

⁴ Zob. W. BOCHNAK. *Dzieje Zakonu Magdalenek od Pokuty na Dolnym Śląsku i Łużykach*. Wrocław – Legnica 1996 s. 87-89.

⁵ *Tamże*. s. 171.

⁶ *Historia Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty w Polsce*. ADG s. 3.

⁷ *Tamże*. s. 4-5.

⁸ *Tamże*. s. 5-6.

⁹ *Tamże*. s. 7.

Fenomen odrodzenia Sióstr Magdalenek chcemy tutaj potraktować jako próbę opisu i interpretacji tego zjawiska tak, jak ono się jawi w dostępnym (niekompletnym) materiale źródłowym zgromadzonym w Archiwum Domu Generalnego w Lubaniu. Jest to korespondencja jaką Siostry prowadziły z Sekretariatem Prymasa Polski, Kurią Metropolitalną we Wrocławiu, Komisarzem Generalnym Zgromadzenia oraz materiały przygotowane dla Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich w celu określenia sytuacji prawnej tej wspólnoty i zatwierdzenia dla niej nowego tekstu konstytucji. Ważnym źródłem pozwalającym ująć istotę odnowy omawianej wspólnoty są dekrety Kongregacji, Prymasa Polski, Metropolity Wrocławskiego oraz ostatecznie zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1995 r. Konstytucje i Dyrektorium.

1. TRUDNE LATA POWOJENNE

Powrót do normalnego życia zakonnego zaledwie czterech sióstr profesek w zniszczonym klasztorze, pozbawionym później (1948 r.) zaplecza materialnego w wyniku upaństwowienia majątków kościelnych¹⁰, nie był rzeczą łatwą i wymagał czasu. Administrator Apostolski Dolnego Śląska ks. K. Milik dekretem z dnia 9 listopada 1945 r. mianował kuratorem „majątku ruchomego i nieruchomego wraz z inwentarzem żywym i martwym w klasztorze i poza klasztor” ks. Antoniego Lempartego, proboszcza parafii Lubań. Dekret ten upoważniał też ks. A. Lempartego do „reprezentowania Zgromadzenia wobec władz”¹¹. Kierowanie nieliczną wspólnotą powierzano jednak w pierwszych latach powojennych samym siostram Magdalenkom. Najpierw pismem Kurii Arcybiskupiej we Wrocławiu z dnia 31 lipca 1952 r. uznano „Magdalenki w Lubaniu jako samoistny klasztor wyjęty” i mia-

¹⁰ Zob. *Oświadczenie dotyczące SS. Magdalenek w Lubaniu (odpowieź X. E. Piekorzowi na pismo 8.4.57)* z dnia 13 maja 1957 r. podpisane przez s. Paulę Andrzejewską i s. Magdalenę Morcinek (Ks. Edmund Piekorz był w czasie wojny proboszczem w Lubaniu i wraz z siostrami opuścił Lubań w czasie walk o to miasto w lutym 1945 r. i osiadł z nimi w Bawarii). ADG (bez syg.); *Kronika Zakonu. (Zeznania s. Pauli Andrzejewskiej)*. ADG (bez syg.).

¹¹ (L.dz. 1316/46). ADG D (bez syg.).

nowano na przełożoną s. Paulę Andrzejewską¹², a później dekretem z 24 stycznia 1957 r. Prymas Polski Stefan Kardynał Wyszyński na mocy szczególniejszych uprawnień nadanych przez Stolicę Apostolską mianował s. Paulę Andrzejewską „Przeoryszą klasztoru św. Marii Magdaleny w Lubaniu Śląskim – zgodnie z przepisem art. 221 Konstytucji Zakonnych – na okres trzech lat”¹³.

Kłopoty lokalowe w pierwszych latach powojennych sprawiły, że dopiero w 1953 r. Kuria Arcybiskupia we Wrocławiu wyraziła zgodę na przechowywanie w kaplicy klasztoru Najświętszego Sakramentu „pod warunkiem, że raz na 14 dni będzie odprawiana Msza św. i należycie zabezpieczone wejście do kaplicy”¹⁴.

Brak budynku klasztornego z jasno określoną klauzurą oraz niejasna relacja między wspólnotą w Lubaniu ze wspólnotą Magdalenek, które opuściły Lubań w 1945 r. i ostatecznie osiadły w Niemczech (Seyboldsdorf)¹⁵, powodowały trudności w przyjmowaniu nowych kandydatek, co było z kolei koniecznym warunkiem stabilizacji i rozwoju. Skarżąc się na trudności w tym zakresie ze strony sióstr pochodzenia niemieckiego oraz proboszcza (administratora) parafii w Lubaniu, s. Paula Andrzejewska zwracała się o pomoc do bpa Michała Klepacza, który w tym czasie (po uwięzieniu w 1953 r. kard. Stefana Wyszyńskiego) przewodniczył Polskiemu Episkopatowi¹⁶. Wydaje się, że w odniesieniu do wspólnoty, która ze względu na trudności personalne i materialne nie mogła zapewnić nowym kandydatkom właściwej formacji, powątpiewano w ogóle o możliwości prowadzenia przez nią własnego nowicjatu. O szukaniu potwierdzenia takiego prawa, świadczy zaświadczenie ks. K. Milika napisane w Pobiedziskach w 1956 r., w którym stwierdza, że: „jako Administrator Apostolski Dolnego Śląska zatwierdzałem i zachęcałem do dalszej pracy wszystkie kongregacje

¹² *Zaświadczenie Administratora Parafii Rzym.-Kat. W Lubaniu Ks Antoniego Wamposzyca z 18 sierpnia 1952 r.* (L.dz. 253/52). ADG. Zob. *Oświadczenie dotyczące SS. Magdalenek w Lubaniu; Historia Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty w Polsce.* ADG s. 7.

¹³ *Dekret Prymasa Polski z 24 stycznia 1957 r.* N. 253/57/P ADG D (bez syg.).

¹⁴ *Pismo do Przeoryszy s. Pauli Andrzejewskiej podpisane przez Wikariusza Kapitulnego ks. Kazimierza Lagosza z dnia 16 września 1953 r.* (L.dz. 5678/53). ADG R4.

¹⁵ *Dotyczy tego Oświadczenie dotyczące SS. Magdalenek w Lubaniu (odpowieź X. E. Piekorzowi na pismo 8.4.57).* ADG (bez syg.). Zob. również: *Kronika Zakonu.* (Zeznania s. Pauli Andrzejewskiej). ADG (bez syg.).

¹⁶ Odpis listu z później dopisaną datą: 4 sierpnia 1956. ADG RK3.

zakonne, uznawałem ich istniejące prawo do prowadzenia nowicjatu i wzywałem do przyjmowania nowicjuszek z osiedlonego ludu polskiego, aby temu ludowi w trudnej początkowej pracy zapewnić ze strony kongregacji kościelnych pomoc i opiekę społeczną. Odnosiło się to również do Kongregacji Sióstr Magdalenek w Lubaniu Śląskim¹⁷.

Już w następnym roku Prymas Polski Stefan Kardynał Wyszyński specjalnym dekretem wyraził zgodę na złożenie ślubów wieczystych na cztery miesiące przed upływem ślubów czasowych s. M. Magdaleny Morcinek¹⁸. Dzięki aprobie ze strony abpa Bolesława Kominka, s. Magdalena złożyła śluby wraz z oblóczynami 28 lipca 1957 r.¹⁹ (S. M. Magdalena Morcinek na mocy dekretu Prymasa Polski w 1967 r. przeszła do Klasztoru SS. Boromeuszek w Mikołowie)²⁰.

Wspólnota Magdalenek w Lubaniu szukała różnych dróg rozwoju. Nawiązując do tradycji Zakonu zastanawiano się nad możliwością przyjmowania „pokutnic”. Świadczy o tym list bpa Bolesława Kominka Ordynariusza Wrocławskiego, odradzający przyjmowanie „pokutnic”, ze względu na brak doświadczenia w takiej działalności i możliwość „niemałych kłopotów”²¹. W 1958 r. Przeorysza zwracała się do księdza Prymasa o zezwolenie na otwarcie „oddziału naszego klasztoru” w Roszkowicach w diecezji opolskiej. Siostra Paula Andrzejewska jednocześnie informowała, że „kierowniczką oddziału będzie s. Magdalena Morcinek”, która rok wcześniej na mocy dyspensy złożyła śluby wieczyste. Argumentem miała być obok dobrych warunków

¹⁷ Zaświadczenie ks. K. Milika bez adresata. Pobiedziska 11 lipca 1956 r. (Odpis). ADG RK3.

¹⁸ *Dekret Prymasa Polski z 26 czerwca 1957 r.* N. 2454/57/P (ad L.dz. 5506/57). ADG D (bez nr). W prośbie o zgodę na złożenie ślubów wieczystych przez s. Magdaleny Morcinek skierowaną do Kurii Arcybiskupiej we Wrocławiu, Przeorysza s. Paula Andrzejewska informuje również, że ze względu na trudne warunki odłożone zostały na razie oblóczyny s. Magdaleny.

¹⁹ *List do abp. Bolesława Kominka z 28 lipca 1957 r.* (Odpis). ADG (bez sygn.). Później Komisarz Generalny Zakonu ks. Aleksander Oberc *Dekretem z dnia 28 marca 1962 r.* sanował te śluby, ze względu na to, że zezwolenie na nie wydał Prymas „na podstawie mylnego uzasadnienia”. (Dekret). ADG D14.

²⁰ *Dekret Prymasa Polski z dnia 3 czerwca 1967 r.* N. 1467/67/P (ad L.dz. OZ-73/67). (Kopia). ADG D/32/67.

²¹ *List bp. Bolesława Kominika z dnia 11 listopada 1957 r.* (L.dz. 8910/57). ADG RK (bez nr).

nadzieja na nowe, dobre powołania²². W odpowiedzi Sekretariat Prymasa Polski stwierdził jedynie, że w staraniach o zezwolenie na otwarcie nowej placówki należy zachować odpowiednie przepisy Prawa Kanonicznego²³.

Do nowo otwartego „oddziału” Przeorysza wysłała obok s. M. Magdaleny Morcinek, s. M. Weronikę Hochle oraz nowicjuszkę s. Marcinę Janik. Fakt przerwania tym samym kanonicznego nowicjatu, stwierdził później Komisarz Zakonu i dekretem z 28 marca 1962 r. sallował ten nowicjat i uznał za ważny²⁴.

Nadzieje na nowe powołania, które s. Paula Andrzejewska wiązała z otwarciem nowej placówki w Roszkowicach nie okazały się płonne. W krótkim czasie rzeczywiście zgłosiły się tam aż cztery kandydatki: Łucja Hodyra (1959 r.), Bogumiła Koltowska (1959 r.), Czesława Barchańska (1959 r.) i Agnieszka Dylla (1960 r.). Swój postulat odbyły one w Roszkowicach, natomiast do nowicjatu zostały wysłane do Lubania²⁵.

2. TROSKA KOŚCIOŁA – ZARZĄD KOMISARYCZNY

Kilkanaście lat wysiłków i różnych prób odrodzenia Zakonu św. Marii Magdaleny w Lubaniu nie przyniosły spodziewanych efektów i nadal nieliczna wspólnota (obok czterech profesek wieczystych, trzy profeski czasowe) nie mogła prowadzić życia zakonnego zgodnie ze swymi konstytucjami (m.in. klauzura mniejsza). Skutkiem tego, kolejny administrator parafii w Lubaniu ks. Jan Winiarski zwrócił się do Prymasa Polski o przeprowadzenie wizytacji apostołskiej. Ksiądz Prymas przychylił się do tej prośby i z jego upoważnienia arcybp Bolesław Kominek wyznaczył na wizytatora ks. kan. Aleksandra Oberca, Referenta ds. Zakonnych Diecezji Wrocławskiej. W odpowiedzi na wyniki przeprowadzonej wizytacji Prymas Polski wydał dekret, w którym stwierdza m.in.: „Całkowite zniszczenie Klasztoru i tym samym utrata odpowiedniego pomieszczenia, utrata majątku i pozbawienie

²² *List s. Pauli Andrzejewskiej do Prymasa Polski z dnia 30 listopada 1958 r.* (Odpis). ADG RK3.

²³ *List Sekretariatu Prymasa Polski z dnia 5 grudnia 1958 r.* N. 6014/58/P (ad 30.11.58). ADG RK3.

²⁴ *Dekret Komisarza Zakonu z 28 marca 1962 r.* ADG D15.

²⁵ Kartoteki personalne. ADG.

podstaw utrzymania, wyjazd prawie wszystkich Mniszek Magdalenek za granicę, konieczność szukania środków do życia w zajęciach, które uniemożliwiają zachowanie klauzury i pełnej wspólnoty klasztornej, brak osób odpowiednich i starszych, któreby należycie kierowały społecznością zakonną w obecnych warunkach – to wszystko nie sprzyja rozwojowi i karności zakonnej zasłużonego skądinąd Zakonu i tym samym zasługującego na skuteczną pomoc ze strony Kościoła²⁶. Wyrazem troski o przyszłość Zakonu Magdalenek w Polsce, było wydanie przez księdza Prymasa następujących zarządzeń:

1. Zakon Mniszek Magdalenek zachowuje nadal charakter zakonu kontemplacyjnego i zadania drugorzędne charytatywne w duchu swoich ustaw i swej tradycji.

2. Mniszki Magdalenki będą usiłowały urządzić swoje życie zakonne i działalność zgodnie z duchem i zasadami, w jakich powstały.

3. Dopóki nie będą miały odpowiedniego pomieszczenia i odpowiedniego utrzymania, właściwego zakonnikom klauzurowym o ślubach uroczystych, będą składać tylko śluby proste i będzie je obowiązywać tylko klauzura papieska mniejsza w myśl *Konstytucji Apostolskiej Ojca Świętego Piusa XII Sponsa Christi* z dnia 21 listopada 1950 r. (Statuta Generalia Monialium Art. IV §3, 30; §4) i *Instrukcji świętej Kongregacji dla Spraw Zakonnych Inter Cetera* z dnia 25 marca 1956 r. (nn. 40-63).

4. Jeżeli obecnie zajmowane pomieszczenie nie nadaje się na mieszkanie klauzurowe, można je przynajmniej przejściowo zamienić na inne odpowiednie w porozumieniu z ordynariuszem miejsca.

5. Upoważniamy Ordynariusza we Wrocławiu – po uprzednim porozumieniu z Nami – do mianowania Zarządu i Mistrzynie Nowicjatu Klasztoru Mniszek Magdalenek w Lubaniu nawet spośród zakonnic innego zakonu – o ile możliwe o podobnych celach i zadaniach.

6. Mianujemy Księdza Aleksandra Oberca, kapłana Archidiecezji Wrocławskiej, Komisarzem Generalnym wymienionego Zakonu w Polsce – na okres trzech lat – i udzielamy Mu wszystkich upoważnień, potrzebnych do wprowadzenia w życie niniejszego dekretu i do unormowania całokształtu spraw wspomnianego Zakonu²⁷.

²⁶ Dekret Prymasa Polski z dnia 4 grudnia 1960 r. N. 6346/60/P. (Odpis). ADG D60.

²⁷ Tamże.

Decyzją księdza Prymasa, Mniszki miały „usiłować” powrót do zasad i ducha zakonu kontemplacyjnego, traktując działalność charytatywną jako drugorzędną. Szukanie możliwości zachowania klauzury, pozwalało nawet brać pod uwagę zmianę „pomieszczenia” co w konsekwencji wiązałoby się prawdopodobnie z opuszczeniem Lubania „przynajmniej przejściowo” (a zatem można było brać pod uwagę także na stałe) i zajęcia jakiegoś klasztoru wskazanego przez ordynariusza miejsca.

Siostry pozostały jednak w tymczasowych pomieszczeniach, nie spełniających warunków klauzury papieskiej, a abp Wrocławski Bolesław Kominek już dwa miesiące później (4 lutego 1961 r.) na jeden rok ustanowił dla klasztoru w Lubaniu przełożoną s. M. Gabrielę Buchta, natomiast mistrzynią nowicjatu s. M. Lidzię Szotkowską²⁸. Siostry te należały do Zgromadzenia Sióstr de Notre Dame i na ich prośbę Prymas Polski zezwolił im na czas pobytu w klasztorze Magdalenek, kierować się ich ustawami zamiast własnymi²⁹. Po ukonstytuowaniu się w Lubaniu Zarządu Komisarycznego, dotychczasowa przełożona s. M. Paula Andrzejewska w marcu 1961 r. przeszła do wspólnoty sióstr w Roszkowicach.

Nowa Przełożona w celu usankcjonowania stanu faktycznego dotyczącego braku warunków dla zachowania klauzury papieskiej, już 25 kwietnia 1961 r. zwróciła się do Ordynariusza Wrocławskiego o udzielenie „niektórych przywilejów, nie wyszczególnionych w klauzurze minor, a potrzebnych do normalnego funkcjonowania klasztoru w Lubaniu”³⁰. W odpowiedzi bp Bolesław Kominek na podstawie dekretu Prymasa Polski³¹ udzielił Siostrom na okres trzech lat „dyspensy od zachowania klauzury w następujących przypadkach:

1. uczestniczenie w nabożeństwach w kościele parafialnym;
2. na prace w kościele parafialnym;
3. wykonywanie wszelkich koniecznych prac dotyczących potrzeb klasztoru;

²⁸ *Dekret Ordynariusza Wrocławskiego abp. Bolesława Kominka z dnia 4 lutego 1961 r.* (L.dz. 716/61). ADG D (bez sygn.).

²⁹ *Dekret Prymasa Polski z dnia 18 lutego 1961 r.* N. 1048/61/P (ad 7.2.61). ADG D (bez sygn.).

³⁰ *List s. M. Gabrieli Buchta do bpa Bolesława Kominka z dnia 25 kwietnia 1961 r.* ADG RK2, 5.

³¹ *Dekret Prymasa Polski z 12 czerwca 1961 r.* Nr 3126/61/P (ad nr 3113/61) za: *List bpa B. Kominka z 23 czerwca 1961 r.* (L.dz. 3113/61). ADG RK2 (bez nr).

4. 8 razy w roku na odbycie rekreacji w lasach należących dawniej do klasztoru³².

Już w następnym roku, nowicjuszka Magdalenek otrzymała zgodę na grę na organach w kościele parafialnym w Lubaniu, by po ukończeniu nowicjatu pełnić „wszystkie obowiązki organistowskie”³³. W tym samym 1962 r. Komisarz Generalny Zakonu udzielił Jadwidze Barchańskiej (s. M. Czesławie) i Helenie Kołtowskiej (s. M. Bogumile) zezwolenia na „wzięcie udziału w kursie katechetycznym (dwuletnim) i organistowskim we Wrocławiu”³⁴. Kroki te świadczą o tym, że już wówczas, zanim sobór Watykański II określił zasady odnowy życia zakonnego, ks. Aleksander Oberc przyszłość Magdalenek wiązał z pracą apostołską poza klauzurą papieską i starał się o w miarę możliwości profesjonalne przygotowanie sióstr do podejmowanych zadań. Później w *Perfectae caritatis* przeczytamy: „Aby zaś przystosowanie życia zakonnego do wymagań naszych czasów nie było tylko zewnętrzne ani aby ci, co zgodnie z duchem instytutu oddają się apostołstwu poza klasztorem nie okazali się nieprzygotowanymi do pełnienia swego zadania, winni być – zgodnie ze swymi zdolnościami intelektualnymi i osobistymi przymiotami – odpowiednio zapoznani z panującymi w życiu społecznym obyczajami i sposobami myślenia i wartościowania.

Zakonnicy przez całe życie powinni wytrwale starać się podnosić na wyższy poziom swoją kulturę duchową i naukową oraz rozwijać umiejętności praktyczne, a przełożeni – stosownie do możliwości – niech dadzą im do tego czas i sposobność” (DZ 18).

Jedną z pilniejszych spraw, które podjął Komisarz Generalny w celu unormowania życia zakonnego Magdalenek, było zamknięcie placówki założonej staraniem s. Pauli Andrzejewskiej w 1958 r. W liście do Biskupa Opolskiego Franciszka Joba tak przedstawia i uzasadnia tę decyzję:

³² List Ordynariusza Wrocławskiego abp. Bolesława Kominka do s. M. Gabrieli Buchta z 23 czerwca 1961 r. (L.dz. 3113/61). ADG RK2 (bez nr).

³³ List Wikariusza Generalnego bpa Andrzeja Wronki ks. do Prał. Jana Winiarskiego i do wiadomości s. Przełożonej Gabrieli Buchta z dnia 31 stycznia 1962 r. (L.dz. 420/62). ADG RK2, 2.

³⁴ List ks. Aleksandra Oberca do Magdalenek w Lubaniu z 21 września 1962 r. ADG RK2, 35.

Zakon ten znajduje się w takim położeniu, że trzeba było z innego Zgromadzenia zapożyczyć członków dla nadania należytej duchowej formacji.

Istniejący jedyny dom filialny tego Zakonu w Roszkowicach k/Kluczborka, składa się zaledwie z jednej siostry i jednej postulantki, przy czym nie ma możliwości powiększenia ilości członkiń do przepisowej liczby. W grę wchodzi również konieczność duchowego równoczesnego kształcenia wszystkich członkiń w zasadach życia klasztornego, przynajmniej przez okres pobytu w Zakonie specjalnie w tym celu ustanowionego nowego Zarządu.

Po dojrzałym namyśle, nie widzę innego wyjścia, jak tylko zlikwidowanie tej placówki. Dodatkowymi przyczynami tego są również niesłuchanie trudne warunki mieszkaniowe i bytowe uniemożliwiające życie zakonne o charakterze pokutnym. Okazję do zlikwidowania stanowi również ostatnie wezwanie Siostry mieszkającej w Roszkowicach, której w Referacie Wyznań oświadczone, że władze uważają tę placówkę za nielegalną.

Wobec takiego stanu rzeczy pragnę odwołać s. Magdalenę wraz z postulantką do Domu Macierzystego w Lubaniu z dniem 25 bm. [25 marca 1961 r.]. Sądzę, że ten czas wystarczy Księdzu proboszczowi na takie ustawienie parafialnych spraw, że obecność Sióstr stanie się zbędna³⁵.

Sprawa nie była jednak tak łatwa do przeprowadzenia. Czas Wielkiego Postu i choroba proboszcza były argumentami, które przekazali Komisarzowi Generalnemu parafianie z Roszkowic prosząc o pozostawienie Sióstr w ich parafii. Równocześnie bp Franciszek Job w odpowiedzi na list ks. Aleksandra Oberca napisał, że jest to decyzja „nie na czasie”. Wobec tych argumentów, Komisarz Generalny napisał do s. Magdaleny, że termin zamknięcia tej placówki będzie przesunięty „gdyż zależne jest to od innych względów”³⁶.

Kilka miesięcy później (ale jeszcze przed zamknięciem tej placówki) zmarła w Roszkowicach wcześniejsza przełożona Klasztoru Lubaniu s. M. Paula Andrzejewska³⁷. Fakt ten, według relacji Komisarza Zakonu ks. Aleksandra Oberca zawartej w liście do Sekretariatu Prymasa

³⁵ *List Komisarza Generalnego do ks. bpa Franciszka Joba z 6 marca 1961 r.* (L.dz. 1445/61). (Kopia). ADG RK2 (bez nr).

³⁶ *List Komisarza Generalnego do Matki Przełożonej* [s. M. Gabriela Buchta] z 16 marca 196(?) . ADG RK2 (bez nr).

³⁷ 30 czerwca 1961 r. Zob. *Wykaz sióstr żyjących i zmarłych od roku 1945 do roku 1991.* (Materiał przygotowany do Kongregacji Zakonów). ADG s. 18.

Polski, umożliwił „wgląd w całość dotychczasowych spraw tego zakonu”³⁸. W związku z tym, Komisarz Zakonu w tym samym liście dzieli się, swoimi wątpliwościami co do ważności erekcji nowicjatu w Klasztorze Magdalenek, a w konsekwencji ważności nowicjatu pięciu sióstr, które już złożyły śluby czasowe lub wieczyste. Dla uregulowania tej sprawy ks. Aleksander Oberc prosi o sanację tego nowicjatu i erygowanie tegoż dla czterech aktualnych nowicjuszek i na przyszłość. Ponieważ w związku z przeprowadzaną wizytacją „reformacja Zakonu mogła zrodzić w sercu jednej czy drugiej zakonnicy pewne wątpliwości co do powołania do takiego zakonu”, ks. Komisarz sugeruje umożliwienie tym siostrom „opuszczenia zakonu bez dyspensy”. Prosi jednocześnie o „dyspensę od wymaganego posagu dla sióstr i nowicjuszek obecnie znajdujących się w klasztorze oraz w wypadku przyjęcia nowych”³⁹. Swój list ks. Aleksander Oberc kończy bardzo optymistycznym stwierdzeniem: „Mimo wielkich trudności i próby w jakich Zakon Sióstr Magdalenek się znalazł, jest rzeczą zastanawiającą, że zgłaszają się doń coraz nowe powołania. To rokuje dobre nadzieje”⁴⁰. Nie był to optymizm bezpodstawny. Już w lutym 1962 r. obok 3 sióstr po ślubach wieczystych i 3 po ślubach czasowych, wspólnotę w Lubaniu tworzyły również 4 nowicjuszki i 1 postulanka⁴¹.

Fakt, że dzięki Zarządowi Komisarycznemu życie w klasztorze Magdalenek normalizowało się, potwierdził po upływie roku w liście do tegoż Zarządu abp Bolesław Kominek: „W tym okresie czasu życie tego Zakonu uległo daleko idącej zmianie w kierunku zachowania świętych Reguł i Konstytucji zakonnych, oraz wdrażania mniszek w zasady dążenia do doskonałości. Również strona prawna i materialna tego Zakonu wchodzi w okres rzeczowej stabilizacji (...). By dotychczasowe osiągnięcia zostały ugruntowane (...) zlecamy Przewielebnej

³⁸ *List Komisarza Generalnego do Sekretariatu Prymasa Polski z dnia 11 grudnia 1961 r.* (Odpis). ADG RK3.

³⁹ *Dekretem z dnia 10 marca 1962 r.* ksiądz Prymas zezwolił na przyjmowanie kandydatek bez posagu na okres trzech lat. N. 1155/62/p (ad 11 XII 61). ADG D16. Chociaż ważność tego dekretu upływała w roku 1965, to jego ważność Prymas Polski przedłużył na kolejne trzy lata 11 marca 1968 r. Dekret N. 673/68/P (ad 1155/62/P; ad 6/68). ADG D/33/68.

⁴⁰ *List Komisarza Generalnego do Sekretariatu Prymasa Polski z dnia 11 grudnia 1961 r.* (Odpis). ADG RK3.

⁴¹ *Sprawozdanie Matki Przełożonej s. M. Gabrieli Buchta do Kurii Arcybiskupiej we Wrocławiu z 21 lutego 1962 r.* (L.dz. 6/62). ADG Sp53.

Matce, jako przełożonej, oraz S. M. Lidii jako mistrzyni nowicjatu dalsze rządy dla Zakonu Mniszek Magdalenek w Lubaniu aż do odwołania⁴². Również Komisarz Generalny po upływie trzech lat otrzymał przedłużenie swoich uprawnień na kolejne trzy lata⁴³.

Siostra M. Gabriela Buchta bardzo odpowiedzialnie podchodziła do pełnionej funkcji. Po uregulowaniu spraw personalno-prawnych, przystąpiła do urządzania domu zgodnie z wymogami zakonu kontemplacyjnego. Nie chcąc zaniedbać żadnego szczegółu, postanowiła najpierw zapoznać się z doświadczeniami innych podobnych wspólnot. W tym celu zwróciła się za pośrednictwem Komisarza Zakonu, do księdza Prymasa: „W trosce o dobre przygotowanie ostatecznej adaptacji domu (...) by mogło nastąpić zamknięcie Sióstr w prawdziwie papieskiej Klauzurze (nawet minor), proszę serdecznie o udostępnienie mi wchodzenie do klauzury niektórych klasztorów karmelitańskich (...) celem oglądania klauzury (...), na których praktyce i tradycji mogę się uczyć⁴⁴. Prymas Polski 9 września 1963 r. zezwolił przełożonej Magdalenek na jednorazowe wejście do klauzury klasztorów SS. Karmelitanek Bosych w Częstochowie, Kielcach, Poznaniu i Wrocławiu⁴⁵. Jak kilka dni później pisał do s. M. Gabrieli Buchta Komisarz Zakonu, sprawa zwiedzania przez nią „klauzur klasztorów karmelitańskich i innych jest znana i budzi zaciekawienie” oraz, że „zezwoleń na obejrzenie klauzur wnet nadejdzie, nawet poszerzone⁴⁶. Jednocześnie w tym samym liście pisze, że po dyskusji z ks. dr. Janem Nowickim, kanonistą i dawnym Rektorem KUL-u ustalono co następuje:

Nie należy jeszcze przystępować do zamykania klauzury w Lubaniu [*podkr.* ks. Oberc]. Niech zakon okrzepnie, pomnoży się, wejdzie w tryb życia zakonnego, bo wszystkie siostry są jeszcze młode, brak elementu śred-

⁴² *List abp. Bolesława Kominka do Zarządu Komisarycznego z 5 lutego 1962 r.* (L.dz. 716/61/62). ADG D4.

⁴³ *Dekret Prymasa Polski z 11 grudnia 1963 r.* N. 6412/63/P (ad L.dz. 6400/63). (Odpis). ADG D2.

⁴⁴ *List s. M. Gabrieli Buchta do Komisarza Zakonu z dnia 17 sierpnia 1963 r.* (L.dz. 20/63). ADG RK3/20.

⁴⁵ *Dekret Prymasa Polski z 9 września 1963 r.* N. 4869/63/P (ad 27 VIII 63). ADG D23.

⁴⁶ *List ks. Aleksandra Oberc do Matki Przełożonej s. M. Gabrieli Buchta z 13 września 1963 r.* ADG RK3, 22.

niego i starszego. Niech jeszcze się nieco zagospodarzy i wyjdzie z ubóstwa uniemożliwiającego rozwój. Niech wierni Lubania znajdą u niego pomoc w sprawach na które czekają poprzez pracę w parafii, trzeba pomóc kościołowi i parafii [*podkr.* ks. Oberc], gdyż Lubań jako silny ośrodek nie ma obecnie możliwości sprowadzenia innego czynnego zgromadzenia do czynnej pracy. W międzyczasie należy przystąpić wzorem SS. Elżbietanek w Cieszynie do napisania i zatwierdzenia konstytucji jako dla zgromadzenia kontemplacyjno-czynnego [*podkr.* ks. Oberc] i na tej podstawie działać. Z biegiem czasu, po latach zawsze można zwrócić się do Stolicy Świętej z prośbą o powrót do reguły ostrej. (...) W tym kierunku więc pójdziemy i raczej proszę zapoznać się na miejscu w Cieszynie ze sprawą [*podkr.* ks. Oberc], by możliwie szybko zorientować się w sytuacji⁴⁷.

Ksiądz Komisarz dodał również: „Niniejsze pismo proszę zachować pod numerem dziennika w aktach Zakonu, gdyż staje się ono dyrektywą dalszego postępowania”⁴⁸.

W 1965 r. Komisarz Generalny ks. Aleksander Oberc w liście do księdza Prymasa pisał, że zlecone mu dzieło zreformowania Zakonu św. Magdaleny od Pokuty, „rokuje coraz lepsze nadzieje, czego wyrazem są mnożące się powołania”⁴⁹. Głównym jednak celem napisania tego listu była zawarta w nim prośba o zaaprobowanie zmiany stroju zakonnego SS. Magdalenek, którą Komisarz Generalny traktuje „jako jedną ze składowych części przeprowadzanej reformy”⁵⁰. Ks. Aleksander Oberc tak argumentował wówczas potrzebę zmiany: „Projektowana zmiana nie jest wynikiem jakiegoś pędu w tym kierunku lub mody, lecz skorzystaniem z okazji w tej istniejącej sytuacji. Czcigodny bowiem Zakon, bardzo bogato dotowany przez swoją świętą Fundatorkę, znalazł się obecnie w takim położeniu, że jego członkinie muszą bardzo ciężko pracować również fizycznie, do czego niezupełnie nadaje się nieskalana biel dotychczasowych strojów. Konieczne zmiany stroju chcą przy zachowaniu długiej sukni, zapewnić wygodę w pracy i możliwość częściowej wymiany, dla względów higienicznych i estetycznych”⁵¹. Warto zauważyć, że list pisany był 31 lipca 1965 r.,

⁴⁷ *Tamże.*

⁴⁸ *Tamże.*

⁴⁹ *List Komisarza Generalnego do Prymasa Polski z 31 lipca 1965 r.* (Kopia). ADG RK3, 18/65.

⁵⁰ *Tamże.*

⁵¹ *List Komisarza Generalnego do Prymasa Polski z 31 lipca 1965 r.* (Kopia). ADG RK3, 18/65.

a soborowy postulat, aby tak zmienić strój by był „zgodny z wymaganiami higieny i przystosowany do aktualnych warunków czasu i miejsca oraz do potrzeb posługiwania” (DZ 17) został przedstawiony w *Perfectae caritatis* 28 października 1965 r. 14 sierpnia 1965 r. Prymas Polski zatwierdził zmianę stroju sióstr Magdalenek, wprowadzając jednak własną korektę do przedstawionej propozycji w postaci zalecenia zwężenia paska na czole (bez precyzowania o jak duże zwężenie chodzi)⁵².

Pierwszym zwiastunem odradzania i usamodzielniania się Magdalenek było uznanie przez arcybpa Bolesława Kominka owocności pracy formacyjnej Mistrzini Nowicjatu i jego zgoda na jej odwołanie na wniosek Zarządu Prowincji Sióstr de Notre Dame w Opolu. 6 września 1965 r. Metropolita Wrocławski w swoim liście do s. Lidii Szotkowskiej pisał: „Czynimy to ze względu na nie cierpiące zwłoki potrzeby Macierzystego Zgromadzenia w przekonaniu, że praca Wielebnej Siostry nad kształtowaniem dusz nowicjuszek klasztoru SS. św. M. Magdaleny wydała już należyte owoce i może być zostawiona własnym siłom klasztoru. W ten sposób dzieło odnowienia tego jedyne żywego reliktu po św. Jadwidze Księżnej Śląskiej i fundatorce sławetnego ongiś Zakonu zbliża się powoli ku szczęśliwemu końcowi”⁵³. Swoją misję przełożonej nadal pełniła w Lubaniu s. M. Gabriela Buchta, którą – po uzyskaniu zgody Przełożonej Prowincjalnej Sióstr de Notre Dame – abp Bolesław Kominek prosił o kontynuowanie zarządu komisarycznego „na okres potrzebny do ukończenia rozpoczętych prac”⁵⁴.

W roku 1968 nowym Komisarzem Generalnym Klasztoru Sióstr św. Maryi Magdaleny w Lubaniu Prymas Polski mianował ks. bp. Pawła Latuska⁵⁵, a w następnym roku udzielił mu uprawnień przyzanych Komisarzowi Generalnemu w 1960 r., a zwłaszcza:

⁵² *Dekret Prymasa Polski*. N. 3000/65/P (ad 31 VII 65). ADG D20/65.

⁵³ *List abp. Bolesława Kominka z dnia 6 września 1965 r.* (L.dz. Zak./65). (Kopia). ADG D25.

⁵⁴ *Prośba abp. Bolesława Kominka skierowana do Matki Prowincjalnej SS. De Notre Dame z 10 kwietnia 1967 r.* (L.dz. 1474/67). (Odpis). ADG D15/67. *Powiadomienie o wyrażonej zgodzie i prośba skierowana do s. M. Gabrieli Buchta z 29 kwietnia 1967 r.* (L.dz. 1474/67). ADG D16/67.

⁵⁵ *Dekret Prymasa Polski z 10 września 1968 r.* N. 2462/68/P. ADG D49/68.

- 1) Zwoływanie zebrań Zarządu Klasztoru i przedstawiania mu wniosków dotyczących organizacji i karności życia zakonnego oraz odnowy soborowej ustawodawstwa zakonnego;
- 2) wizytowanie Klasztoru, ile razy uzna to za wskazane;
- 3) przedstawianie Nam sprawozdań o życiu i potrzebach Klasztoru⁵⁶.

Z początkiem roku 1971 sytuacja personalna i lokalowa Klasztoru na tyle się ustabilizowała, że Przełożona mogła zwrócić się do Ordynariusza Wrocławskiego o pozwolenie na całodzienną adorację Najświętszego sakramentu we wszystkie piątki całego roku, „względnie kilka godzin w zależności od zaangażowania się w pracę katechetyczną”⁵⁷. Co prawda Siostry praktykowały adoracje Najświętszego Sakramentu, ale przez oficjalną aprobatę biskupa, pragnęły włączyć do tej modlitwy również wiernych z parafii. Dlatego w tym samym liście prosiły Księdza Arcybiskupa o przekazanie tych informacji miejscowemu proboszczowi ks. prał. Janowi Winiarskiemu. W uzasadnieniu swojej prośby s. Gabriela pisała: „Do tej prośby skłoniły nas pokutnicze cele Zakonu, jak również wielkie i aktualne potrzeby Kościoła, by odwrócić falę szerzącego się zła w naszej Ojczyźnie”⁵⁸. Inicjatywy te, nawiązujące do ducha Zakonu, wpisywały się w jego odnowę w duchu zaleceń soboru Watykańskiego II zawartych w dekrete *Perfectae caritatis*. Czytamy tam bowiem: „Przystosowana do współczesności odnowa życia zakonnego obejmuje zarówno nieustanne powracanie do źródeł wszelkiego życia chrześcijańskiego i do pierwotnego ducha stanowiącego natchnienie dla instytutów, jak też ich przystosowanie do zmienionych warunków naszej doby (...). Sposób życia, modlitwy i pracy powinien odpowiadać warunkom fizycznym i psychicznym dzisiejszych ludzi, a także – zgodnie z charakterem instytutu – potrzebom apostołskim, wymogom kultury oraz sytuacji społecznej i ekonomicznej” (DZ 2-3). Oficjalną zgodę na piątkowe adoracje Kuria

⁵⁶ Dekret Prymasa Polski z 12 maja 1969 r. N. 1280/69/P (ad L.dz. 2462/68/P; ad 25 III 69). (Kopia). ADG D21/69.

⁵⁷ List S. M. Gabrieli Buchta do Ordynariusza Wrocławskiego z 29 stycznia 1971 r. ADG RK1, 5/71.

⁵⁸ Tamże.

Wrocławska wydała 4 lutego 1972 r., kiedy to Wikariusz Generalny bp Andrzej Wronka podpisał stosowny dekret (ważny na trzy lata)⁵⁹.

Po nacjonalizacji majątków kościelnych, zwłaszcza sytuacja ekonomiczna Zakonu Magdalenek, uległa radykalnej zmianie. Nie posiadając zaplecza materialnego w postaci dochodów z posiadanych wcześniej majątków, nie tyle znalazły się w trudnej sytuacji, ale w ogóle zostały pozbawione możliwości prowadzenia dotychczasowej formy życia i dzieł apostołskich.

Dzieło odnowy Zakonu Magdalenek prowadzone przez s. M. Gabriłę Buchta od 1961 r. zostało przerwane jej śmiercią w 1971 r. Wówczas przeoryszą generalną została Magdalenka s. Czesława Barchańska⁶⁰.

W roku 1973, po śmierci bpa Pawła Latuska, Prymas Polski na prośbę Metropolity Wrocławskiego mianował ks. Władysława Bochnaka kolejnym Komisarzem Zakonu, jednocześnie przyznając mu uprawnienia poprzedników⁶¹. Ważność tej nominacji z tymi samymi uprawnieniami Ksiądz Prymas przedłużył na kolejne trzy lata w 1976 r.⁶². W miarę powiększania się wspólnoty w Lubaniu, zakładane były nowe Domy. 10 grudnia 1973 r. Komisarz Zakonu ks. Władysław Bochnak mianował przełożoną siostr w Łozinie s. M. Elżbietę Kurtyka. Wszystkie jednak plany w kierowaniu tą placówką miała uzgadniać z Matką Przełożoną Domu Macierzystego, „dla zapewnienia Zakonowi jednolitej formacji duchowej, jedności i miłości w świętej Chrystusowej Wspólnocie zakonnej”⁶³. Nowy Komisarz Zakonu w otwieraniu nowych placówek widział szansę na wzrost liczby powołań oraz rozwój materialny Zakonu. Z licznych placówek, do których powstania się przyczynił (w ADG brak dokumentów na ten temat), próbę czasu wytrzymały domy w Jeleniej Górze, Wrocławiu, Polanicy i Koszalinie⁶⁴.

⁵⁹ *Pismo Kurii Arcybiskupiej we Wrocławiu do Sióstr Magdalenek w Lubaniu z 4 lutego 1972 r.* (L.dz. 411/72). ADG RK1, 4/71.

⁶⁰ *Historia Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty na ziemiach polskich.* s. 9.

⁶¹ *Dekret Prymasa Polski z 30 kwietnia 1973 r.* N. 1084/73/P (ad L.dz. 1280/69/P; ad 1388/73). (Kopia). ADG D (bez nr).

⁶² *Dekret Prymasa Polski z 1 kwietnia 1976 r.* N. 744/76/P (ad L.dz. 1084/73/P). (Kopia). ADG SPP11/76.

⁶³ *List Komisarza Zakonu do s. M. Elżbiety Kurtyka z 10 grudnia 1973 r.* ADG D32/73.

⁶⁴ *Historia Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty na ziemiach polskich.* s. 9.

Jak wynika ze sprawozdania Matki Przełożonej dla Sekretariatu Prymasa Polski 1 stycznia w 1975 r., zakon liczył 13 profesek, 6 nowicjuszek, 2 postulantki i 4 kandydatki⁶⁵.

Przedłużający się proces ostatecznego określenia statusu prawnego klasztoru w Lubaniu, przy jednoczesnym coraz większym zaangażowaniu w różne prace na zewnątrz, domagał się ciągłego ubiegania się o dyspensy od zachowania klauzury. Co prawda, według dokumentu *Perfectae caritatis* „(...) mniszki, oddające się zgodnie z regułą dziełom apostołskim poza klasztorem, mają być wyjęte spod klauzury papieskiej, aby mogły lepiej wypełnić powierzone sobie zadania apostołskie, zachowując jednak klauzurę stosownie do przepisów konstytucji” (DZ 16). Jednak siostry Magdaleny w tym czasie nie miały jeszcze Konstytucji uwzględniających ich nową sytuację. Wcześniej siostry starały się oprzeć swoje życie przynajmniej na klauzurze mniejszej (w klasztorach, w których składano co prawda śluby uroczyste, ale na podstawie specjalnego upoważnienia siostry pełniły dzieła na zewnątrz, lub tam gdzie na mocy upoważnienia Stolicy Apostolskiej składano tylko śluby proste). Zgodnie jednak z przepisami wykonawczymi do *Perfectae caritatis* zawartymi w Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* Pawła VI, klauzura mniejsza została zniesiona, a mniszki kontemplacyjne, które jednak „przyjęły prace zewnętrzne, po odpowiednim upływie czasu, pozostawionym im do namysłu, albo porzuciwszy pracę zewnętrzną, niech zatrzymają klauzurę papieską, albo zatrzymawszy te prace, niech określą w Konstytucjach własną klauzurę, z zachowaniem w mocy ich stanu mniszek” (ES 32).

Ponieważ na tym etapie procesu odradzania się Magdalenek, dzieła zewnętrzne wraz z tworzeniem nowych placówek o charakterze apostołskim, stały się podstawą ich egzystencji, zatem ewentualność „porzucenia prac zewnętrznych” nie wchodziła w tym momencie w rachubę. Dlatego w podejmowanych później pracach nad nowymi Konstytucjami, zostanie określona własna klauzura (i rezygnacja z klauzury papieskiej). Tymczasem w 1968 r. Prymas Polski udzielił Siostrom Magdalenkom kolejnej dyspensy od zachowania klauzury w następujących przypadkach: uczestniczenie w nabożeństwach parafialnych, praca w kościele parafialnym, załatwianie spraw urzędowych, osiem

⁶⁵ *Sprawozdanie Matki Przełożonej s. M. Czesławy Barchańskiej do Sekretariatu Prymasa Polski z dnia 23 stycznia 1975 r.* (L.dz. 9/75). ADG Spr30/75.

razy w roku w celach rekreacyjnych wyjście do lasu klasztornego, oraz w celach handlowych⁶⁶. Dekret ten był następnie przedłużany na kolejne trzyletnie okresy⁶⁷.

Wreszcie Prymas Polski abp Józef Glemp w dekrecie z 21 grudnia 1982 r. stwierdził:

Mając na uwadze fakt, że Zakon Marii Magdaleny od Pokuty w Lubaniu Śląskim w ostatnich latach odradza się i przybiera charakter Zgromadzenia apostołskiego oddanego pracy zewnętrznej, niniejszym – kierując się dotychczasowymi decyzjami mojego poprzednika ks. kard. Prymasa Stefana Wyszyńskiego – zanim w sprawie wymienionego Zakonu Święta Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich nie wyda ostatecznych decyzji – na mocy specjalnych uprawnień, nadanych mi przez Stolicę Apostolską, wszystkim Siostrom tegoż zakonu udzielam dyspensy od obowiązku zachowania klauzury papieskiej, a zobowiązuje do przestrzegania klauzury po myśli przepisu kan. 604 § 1-3 KPK⁶⁸.

3. SAMODZIELNOŚĆ SIÓSTR MAGDALENEK WYRAZEM SKUTECZNOŚCI ODNOWY

Ważnym momentem na drodze odnowy i usamodzielniania się sióstr Magdalenek w Polsce było zwołanie w 1981 r. I Kapituły Generalnej, na której siostry wybrały na swą przeoryszkę s. Józefę Radomską (sprawowało ten urząd do 1986 r.)⁶⁹.

W 1983 r. Prymas Polski Józef Glemp na prośbę Komisarza Zakonu zezwolił na zwołanie „Kapituły nadzwyczajnej dla opracowania nowych Konstytucji i dokonania reformy Zakonu”⁷⁰, równocześnie osobnym dekretem upoważnił o. Gabriela Bartoszewskiego *OFM Cap.*

⁶⁶ *Dekret Prymasa Polski z 11 marca 1968 r.* N. 672/68/P (ad L.dz. 3126/61/P; ad 6/68). ADG D32/68. Ważność tego dekretu Prymas Polski przedłużył na kolejne trzy lata *Dekretem z 29 marca 1971 r.* N. 818/71/P (ad L.dz. 672/68/P; ad 20 III 71). ADG D21/71.

⁶⁷ Przedłużanie dyspensy od klauzury: *Dekret z 29 marca 1971 r.* N. 818/71/P (ad L.dz. 672/68/P; ad 20 III 71). ADG D21/71; *Dekret z 4 stycznia 1975 r.* N. 13/75/P (ad L.dz. 818/71/P; ad 10 XII 74). ADG D2/75.

⁶⁸ *Dekret Prymasa Polski z 21 grudnia 1982 r.* N. 4295/82/P. ADG D (bez nr).

⁶⁹ *Historia Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty na ziemiach polskich.* s. 10.

⁷⁰ *Dekret Prymasa Polski z 1 czerwca 1983 r.* N. 2393/83/P. ADG D (bez nr).

Referenta Sekretariatu Prymasa Polski i ks. prał. Władysława Bochnaka, Komisarza do uczestniczenia w tej kapitule „jako doradcy teologiczni i prawni”⁷¹. Ze względu na to, że Zakon nie posiadał wówczas szczegółowych przepisów na temat wyboru delegatek na Kapitułę, ksiądz Prymas powołał do uczestniczenia w tejże Kapitułe z pełnym prawem głosu:

A. Po profesji wieczystej: s. Józefę Radomską, przeoryszę, s. Stanisławę Krasoń, podprzeoryszę, s. Maksymilianę Michalewską, prokuratorkę, s. Weronikę Hochle, s. Elżbietę Kurtykę, s. Michalinę Kurtykę, s. Barbarę Plizga, s. Justynę Białoń, s. Paulę Woźniak, s. Kingę Pawlik, s. Dominikę Jezierską, s. Annę Gozdecką.

B. Po profesji czasowej: s. Monikę Średniawską, s. Gabriellę Kępa, s. Scholastykę Zalewską, s. Jadwigę Jesionka, s. Bernardę Krzywda, s. Bronisławę Wałęcką, s. Anielę Stec, s. Małgorzatę Ogonowską”⁷².

Owocem tej nadzwyczajnej Kapituły obradującej w dniach 4-5 czerwca 1983 r. było m.in. wyłonienie kandydatek na przełożoną generalną i do rady generalnej. Następnie Komisarz Generalny Zakonu zwrócił się do księdza Prymasa, by ten na mocy specjalnych uprawnień nadanych Mu przez Stolicę Apostolską mianował nowy zarząd Zakonu. Prymas Polski specjalnym dekretem mianował na trzy lata:

1. Przełożona generalna	– s. M. Józefa Radomska
2. Wikaria i I radna	– s. M. Stanisława Krasoń
3. II radna	– s. M. Kinga Pawlik
4. III radna	– s. M. Michalina Kurtyka
5. IV radna	– s. M. Dominika Jezierska
6. Prokuratorka	– s. M. Maksymiliana Michalewska ⁷³ .

Jednocześnie ksiądz Prymas upoważnił przełożoną generalną do mianowania sekretarki (za zgodą swej rady) oraz sanował „akty prawne dotychczasowych przeorysz, gdyby okazały się nieważne”⁷⁴. Tym samym zamknięto pewien etap na drodze do zreformowania i odrodzenia lubańskich Magdalenek.

⁷¹ *Dekret Prymasa Polski z 1 czerwca 1983 r.* N. 2394/83/P. ADG D (bez nr).

⁷² *Tamże.*

⁷³ *Dekret Prymasa Polski z 22 sierpnia 1983 r.* N. 3287/83/P. ADG D (bez nr).

⁷⁴ *Tamże.*

Zakon w 1980 r. liczył już 35 sióstr (w tym 19 po ślubach wieczystych), posiadał własny zarząd i odnowione Konstytucje, które uwzględniały już aktualną sytuację Klasztoru oraz posoborowe wskazania Kościoła. Komisarz Zakonu przedstawił Prymasowi Polski do zatwierdzenia odnowione Konstytucje (zgodnie z dotychczasową praktyką stosowaną w odniesieniu do podlegającemu mu Klasztoru), jednakże Sekretariat Prymasa zwrócił się do nowej Przełożonej Generalnej, by również ona skierowała prośbę do księdza Prymasa. W liście do M. Józefy Radomskiej stwierdzono: „Pismo Ks. Komisarza z dnia 17 XI 1983 r. nie wystarczy. We wszystkich aktach prawnych należy działać wspólnie”⁷⁵. W następnym roku ksiądz Prymas „nie zgłosił zastrzeżeń”, by Konstytucje te „mogły być wprowadzone w życie, dopóki Stolica Apostolska nie wyda ostatecznych decyzji w sprawie reformy Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty i jego Konstytucji”⁷⁶.

Lata osiemdziesiąte XX w. obok wielu znaków potwierdzających słusność podjętej drogi odnowy Zakonu, nie były też wolne od trudnych doświadczeń. Do takich z pewnością należy zaliczyć fakt opuszczenia wspólnoty przez pięć sióstr, „które nie czuły się zdolne do zachowania złożonych ślubów”. Prymas Polski na mocy specjalnych uprawnień nadanych mu przez Stolicę Apostolską, zwolnił te siostry ze ślubów i obowiązków wynikających z profesji, aby „po uprzednim zdjęciu stroju zakonnego godziwie i swobodnie mogły powrócić do stanu świeckiego”⁷⁷.

Ponieważ po upływie trzech lat od Kapituły nadzwyczajnej i zatwierdzenia Zarządu Zakonu, nadal nieuregulowana była jego sytuacja prawna, Metropolita Wrocławski zwrócił się do Prymasa Polski, by ten zatwierdził wybór nowej Przełożonej i jej rady, którego dokonano na kapitule Generalnej w dniu 17 czerwca 1986. Ksiądz Prymas swoim dekretem zatwierdził na okres trzech lat s. M. Elżbietę Kurtyka na

⁷⁵ *List Sekretariatu Prymasa Polski do Przełożonej Generalnej SS. Magdalenek z 27 grudnia 1983 r.* N. 4214/83/P. ADG (bez sygn.).

⁷⁶ *Dekret Prymasa Polski z 6 lutego 1984 r.* N. 326/84/P. ADG (bez sygn.). Kopia dla Komisarza Zakonu. ADG D4/84.

⁷⁷ *Dekrety Prymasa Polski: z 8 lutego 1983 r.* N. 570/83/P. ADG (bez sygn.); *z 13 października 1983 r.* N. 3703/83/P. (Kopia). ADG D33/83; *z 13 marca 1984 r.* N. 598/84/P. (Kopia). ADG (bez sygn.); *z 27 października 1988 r.* N. 3290/88/P. (Kopia). ADG D34/88; *z 22 grudnia 1988 r.* N. 3824/88/P. (Kopia). ADG D42/88.

Przełożoną Generalną, s. M. Stanisławę Krasoń na wikarię generalną, s. M. Józefę Radomską na 2 radną generalną, s. M. Kingę Pawlik na 3 radną generalną oraz po uwzględnieniu postulacji (kan. 180 § 1 KPK) s. M. Norbertę Pisarek na 4 radną generalną⁷⁸.

W roku 1986 zakończył się też trwający od 1961 r. zarząd komi-saryczny nad Zakonem. Kard. Henryk Gulbinowicz wyznaczył jedy-nie kuratora, którym został o. Mieczysław Rećko (prowincjał Serca-nów)⁷⁹. Zrezygnował on z tej funkcji w 1990 r., „a ksiądz kardynał Gulbinowicz pozostawił sprawę dalszej opieki nad Zakonem decyzji sióstr”⁸⁰.

Warto podkreślić, że był to czas największej dynamiki w liczeb-nym rozwoju wspólnoty. Liczby mówią same za siebie: w 1970 r. były jeszcze tylko 3 profeski wieczyste i 5 czasowych, w 1980 r. sióstr po ślubach wieczystych było już 19 i jednocześnie 14 sióstr było po ślu-bach czasowych, natomiast do roku 1991 liczba profesek po ślubach wieczystych wzrosła do 35, a profesek czasowych było 6⁸¹.

Ostatecznie dzieło odnowy zostało zakończone w 1995 r. zatwier-dzeniem przez Stolicę Apostolską nowych, uwzględniających obecną sytuację Konstytucji. W dekrete Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego potwierdzono, że początki Sióstr Magdalenek sięgają Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty, który powstał w XIII w. i w tym też czasie został sprowa-dzony do Polski. Stolica Apostolska uwzględniając radykalną zmianę sytuacji Zakonu po drugiej wojnie światowej i związane z tym za-angażowanie apostolskie sióstr postanowiła, że „Siostry Zakonu Świę-tej Marii Magdaleny od Pokuty stanowią, od dnia dzisiejszego Instytut zakonny na prawie papieskim, oddany dziełom apostolskim, o nazwie: Zgromadzenie Sióstr Świętej Marii Magdaleny od Pokut, którego Dom główny znajduje się w Lubaniu Śląskim, Diecezja Legnicka”⁸².

⁷⁸ *Dekret Prymasa Polski z 2 lipca 1986 r.* N. 2105/86/P (ad L.dz. 2351/86). ADG D22/86.

⁷⁹ *Historia Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty na ziemiach polskich.* s. 10.

⁸⁰ *Tamże.* s. 11.

⁸¹ *Sprawozdanie o stanie Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty od 1945 roku do 31.03.1994.* s. 1.

⁸² *Dekret Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apo-stolskiego z dnia 19 marca 1995.* W: *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Świętej Marii Magdaleny od Pokuty.* Lubań 1995 s. 3-4.

Zgromadzenie posiada aktualnie dziewięć placówek położonych w czterech diecezjach polskich, w Niemczech i na Syberii (Lubań Śląski – od 1320 r., Jelenia Góra – od 1974 r., Rewal – od 1980 r., Wrocław – od 1980 r., Bayreuth – od 1990 r., Legnica – od 1993 r., Frankfurt – od 1995 r., Krasnojarsk – od 2003 r., Częstochowa – od 2008 r.).

Programem życia Sióstr Magdalenek jest podejmowanie takich działań apostolskich, które pomagają „ocalić to co zginęło” (Mt 18,11). W nurt tych działań wpisuje się fundacja Ogniska Wychowawczego dla Dziewcząt im. św. Jadwigi Śląskiej w Lubaniu. Ognisko zapewnia ok. 20 dziewczętom całodobową opiekę i wychowanie w czasie odbywania przez nie nauki w szkołach o rozmaitych profilach dostosowanych do ich uzdolnień. Całokształt pracy z dziewczętami zmierza do przygotowania ich do dorosłego życia i udziału zarówno w życiu rodzinnym, społecznym, jak i w życiu religijnym.

Obecne zaangażowanie Sióstr w różne dzieła apostolskie, nie jest przez nie traktowane jako zarzucenie idei pokuty, która wpisana jest w ich duchowość. W opracowaniu przygotowanym przez Siostry Magdalenki dla Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekwentnego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego czytamy:

Zakon nasz od wieków włączony jest, chociaż w różnych formach, w zależności od epoki, w zbawcze posłannictwo Kościoła. Od czasu wyjścia z klauzury, poprzez katechizację, i prace przy kościołach parafialnych (zakrystianki, organistki, kancelistki), a także poprzez przyjmowanie różnych grup rekolekcyjnych w naszych domach, mamy większą możliwość wypełniania zlecenia Zmartwychwstałego Pana, dane św. Marii Magdalenie: «udaj się do moich braci i powiedz im». Pracujemy również w Domu Księży Emerytów, w domu wypoczynkowym dla księży oraz w seminarium Duchownym. Nie są to prace typowe dla naszego Zakonu, podjęłyśmy je jednak w duchu pokuty, gdyż taka była potrzeba Kościoła.

Świadome jesteśmy jednak, że istotą naszego apostołatu jest świadectwo naszego życia, które dajemy przez modlitwę i pokutę, dlatego też w najbliższej przyszłości planujemy otwarcie domu klauzurowego, w którym siostry na stałe lub okresowo będą oddawały się kontemplacji⁸³.

⁸³ *Sprawozdanie o stanie Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty od 1945 roku do 31.03.1994.* s. 5.

Zakończenie

Przedstawiony tutaj *fenomen* odrodzenia się w Polsce Sióstr Magdalenek od Pokuty, jest wspaniałym przykładem realizacji założeń Soboru Watykańskiego II, który widział potrzebę przystosowania wspólnot zakonnych do zmienionych warunków życia, przy jednoczesnym powracaniu do źródeł życia chrześcijańskiego i ducha danego instytutu (DZ 2). Opracowanie niniejsze należy traktować jedynie jako przyczynek do dalszych badań tego fenomenu. Uzupełnienia domagają się fakty pominięte tutaj ze względu na niekompletność zbioru dokumentów w Archiwum Domu Generalnego w Lubaniu. Cenną kontynuacją tych badań byłyby kwerendy w archiwach Sekretariatu Prymasa Polski oraz Archidiecezji Wrocławskiej i Diecezji Legnickiej.

REGENERATION PHENOMENON OF CONGREGATIO SORORUM SANCTAE MARIAE MAGDALENAE AB POENITENTIA IN POLAND AS AN EXAMPLE OF RESTORATION OF MONASTIC LIFE ADAPTED TO MODERN TIMES

S u m m a r y

The beginning of Magdalene Congregation go back to 13th century, this time it was brought in Poland. Its difficult years the Congregation went through during the Hussite Wars, during the period of forced secularization in 19th century, during the Second World War and postwar time. Regeneration work of the Congregation started within the sixties of 20th century and ended in 1995 with approval by the Holy See of new monastic constitutions. In their light the former Magdalene Congregation received new name: Congregatio Sororum Sanctae Mariae Magdalenae ab Poenitentia. General House of the Congregation is located in Lubań Śląski within the Legnica diocese.

Thum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: Congregatio Sororum Sanctae Mariae Magdalenae ab Poenitentia, zakony żeńskie, historia Kościoła katolickiego

Key words: Congregatio Sororum Sanctae Mariae Magdalenae ab Poenitentia, convents, history of the Catholic Church